

KOPERATIBAK ETA NAFARROAKO NEKAZALGOA ibarrekoa

Nafarroako UTEKO (*Unión Territorial de Cooperativas del Campo*) erakundearen azken biltzar orokorrean, UTECOren Jefe edo Presidenta (gaurko belarrietan leunago jotzen duena) den Uranga jaunak datozen hitzak erran zituen (erdaraz naski):

Biltzarkide jaunak: Bi hitz Kardinal jaunaren ezin etorria adiarazteko, Madrilera, Apezpikuen Batzordearen biltzar batera joan behar zuela esan bait zigun. Halaber, Gobernadore jaunaren ez etortzea zuriztatzeke, Madrilen operatu dute eta horregatik ezin heldu izan da biltzar hontara.

Behar beharrezko oharpen hauek egin eta gero, goazen *Unión Territorial*-aren eserizioa aztertzeraz, *Unión Territorial*-aren beraren egintzez hitz egitera. Egintza hauek egiazki onuragarriak, onak izan dira ihaz. Era hontan pozez beterik gaude, arras pozik. Egia erraiteko, ezbehar batzu ere ukan ditugu, kezka sakon eta sarkorra gure baitan sortu digutenak. Bozkarioz bete gaituzte kooperatiba batzuek, *Copeleche*-k batez ere,

hazkuntza bizkorra izan bait dute. *Copeleche*-k, beste esnategi batekin batera, Gasteizko esnategi industria erosi du; honekin probintzitik at ere zabaltzen zaigu *Copeleche*, bere lan azkartasunez eraginda.

Bainan bai, joan den urtean ardura sakon sakonek hartu gaituzte, beste kooperatiba batzuek iragaiten duten larrialdiagatik, batez ere *Conserna*-k. *Conserna* (*Conservera Navarra*) barazkiak industriatzeko Espainiako kooperatiba handiena da (Ribera delakoaren 3.000 familia daude sartuta hor). Afera handia bezala eraiki zen *Conserna*, bainan bitarteko ekonomikorik gabe, eta beharbada *Conserna*-ren erakundea ez zen ongi antolatu. Dena dela, gure ardura iraunkorra izan zaigu *Conserna* aurtan. Beharrezko finanziaioea lortzeko era guzietako ahaleginak egin dira eta fabrika berriro hasten da lan egiten. Gure helburua *Conserna*-ren bazkideak salbatzea da, Kooperatiba iraun eraziaz.

Beste kooperatiba batek ere kezkatu gaitu eta kooperatiba hori *Covina* da. *Covina* (*Cooperativa Vinicola Navarra*) aitzina ateratzeko badaduzkagu bitartekoak eta *Covina*-rekin akort jarri da UTECO, mahats, arno eta arnakiak komerziatzeko zerbitzu bat antolatuaz. Honela, *Covina*-ko instalazioak nafar arnotegi guzientzako zerbitzuan erabiliko lirake.

Hauek dira gai nabarmenenak, ihazko eserzioaren arduna nagusia.

Uranga jaunaren hitzaldi hontan Nafarroako nekazalgoaren egoera ikus dezakegu. Nekazantzan ari direnen artean, dinamikoak kooperatibetan sartuta egoten dira gehienetan, lurrez oso aberatsak ez badira behintzat. Kooperatibetan sartutako nekazari hauek dinamikoak baldin badira, nola izanen dira estatikoak, esan

lezake batek baino gehiagok. Bai, aldakuntza urratsez urrats gertatzen da eta Nafarroan ere bai.

Euskal erresuma zaharraren etekinek osatzen dute egungo Nafarroa. Alde guzietatik autsiki zioten alboko erresumek eta hondakinekin geratu zen Nafarroa. Hondakin hoiek egiten dute gaurko Nafarroa. Ekologiaz diferent diren nafar eskualdeek nekazalgotz mota diferentak aurkitzen dituzte. Eskuarki hitz eginez, Iparraldean esna-behi eta kabalen hazkuntza egiten da, Erdialdean zereale eta arnoa eta Hegoaldean arto, leguminosa eta barazkiak, landareei ur botatzeko posibletasun dagoen tokietan, hau da, Ebro, Odron, Ega, Arga, Zidakos, Aragon, Alhama eta Keiles ibaien ibarretan alegia, eta zereale eta arnoa besteetan. Zerritegi eta oilategiak hor-hemenka, edonon agertzen dira eta artaldeak ere bai, hauen beherantza nabarmen izan arren.

Baso eta oihanak ez daude ongi zainduta, basoak erabilteko legeak zaharregiak geratu direlako eta jabegoa berdin, egungo egurren eskaerari basoak egokitzeko.

Oihanak kenduta, lurren jabegoa gehienetan minifundoz agertzen da. Hegoaldean bakarrik badaude jabe aberatsagoak, nafar nekazal jauntxogoa osatzen dutenak, baina hauen latifundoak Euskal Herriaren neurri apalez neur daitezke. Hala ta ere, honekin batera, hiri pobreenak Hegoan daude. Jauntxogo honen eraginaz eta deseuskalduntzearen ondorioaz, desnafartuaz joan dira urtez urte hiri hauek eta orain arte guti begiratu diote Iruineri. Horra hor lekuko, Madrilera bizitzera joan den nafarren numero izugarria; nafar hauen sorterrria Nafarroaren Hegoaldea izaten da gehienetan. Berdin gertatu da Zaragozarekin eta hiri hontaz ohar ttipi bat. Zaragoza, hiri eta giro bezala, Iruine eta Goiko Nafarroako jendeak ez du atsegin, behekoek berriz bai, hiri arlote eta zaratatsua delako probableki, beren hiri koskorak bezalaxe. Beste ohar xehe bat. Orain denbora guti, Hegoaldeko nafar batekin mintzatuaz, honek ea Salou bere hiritik Donostia baino hurbilago zegoen

galdetu zidan, bere hiriko jende aunitz Kataluniako hondar hortara udal oporraldia iragaiteko joaten delakoz.

Hegoaldeko hiriak despopulatuaz dihoaz, Tafalla eta Muskaria kenduz gero. Azken urteotan sortiritik emigratzen den jende gehiena Nafarroako beste hiri handiagotara joaten da lan bila, lehengo atzerriratze harek gelditu dela bait dirudi; gaur gaurkoz, jakina. Europan sartzen ez bagara, arras koloniatuta izanen gara hemendik laisterrera. Galde ezaiezue, bestela, orain karreraren bat amaitzen dutenei; ea non aurkituko duten lana, Madrilen, Parisen edo han nonbait izan ezik.

Orokortasun hontan koperatiben mugimendua ere sartzen da. Orokortasun honen matazaren hari bat da. Oraindaino Nafarroan bare bare zeuden nekazal koperatibak, inora mugitzeke. Egun berriz, pot batzu direla-ta, ekonomikoki behinepehin, suspertzen hasi dira nekazarien buruak. Orain arteko baretasuna ez da naski berriro dastatuko, jaun agurgarri batzuen pena tristearekin.

Uranga jaunak, bere mintzaldian, *Copeleche* esnategi industria koperatiba goraiatzan du. *Copeleche* hau, bere erdarazko izenak azaltzen digunez, esnetara jotzen duten nekazaleek osatzen dute. Koperatibistak, edo egokiago dena koperatiban sartuta daudenak, Iparraldeko haranetakoak dira gehienetan. Burunda, Sakana, Arakil, Larraun, Araitz, Basaburua, Imotz, Atez, Anue, Ultzama eta Baztan aldekoak batez ere. Badago *Colepeche*-n Gipuzkoako baserritar mordo bat ere, orain urte batzu esnea lortzearren esnategien borroka izan zenenetik. Era berean, Gipuzkoako *Gurelesa* esnategiak baditu nafarrak bere koperatiban, bereziki Ultzama eta Bost Hirietakoak.

Horren ongi ote dihoa *Copeleche*? *Gurelesa*-n, zalantzarik gabe, Euskal Herriko baserritar euskaldunenak daude, herri konzientzia itzarriena dutenak. Hau, beharbada, ez da merezimendu bat izanen, geografiaren laguntzaz den gauza bat baizik; bainan dena da. Errealidadea. Honegatik, aspalditik zebilen arduratsu

Gurelesa-ko zenbait gizon, Euskal Herriko esne industriren batasuna egiteko. Urrutira begiratzen zuten gizon horiek. Gaurkoz, industria mota hontako euskal soziedadeen artean errentableena *Gurelesa* da. *Gurelesa*-ko gizonak eraginda, *Copeleche* eta *Gurelesa*-ren "Junta Rectora" k biltzen hasi ziren, lehenbiziko urrats bezala, bi soziedade hauen batasuna egiteko, gero besteekin errazago lortzeko. Bitartean, Gasteizko zentralea salgai jarri zen eta *Gurelesa*-ren inizatibari esker, *Copeleche* eta *Gurelesa* harremanetan hazi ziren Gasteizko Kutxa Munizipalarekin, Gasteizko zentralea lortu zuten arte. Gero, Gasteizko esnategi soziedade berrian, *Copeleche* eta *Gurelesa*-ren artean akzioeak erdibanatu ziren, Gasteizko Kutxa akzioeen % 10ekin geratuaz. Eta hemen hasten da borroka. Erdi banakuntza hau lortu eta gero, *Copeleche* gidatzen dutenak beren buruen jeloskor agertzen dira, batasun bidean oztopoak jarriaz. Kontura gaitezen *Gurelesa Copeleche* baino soziedade dinamikoagoa dela eta ikusiko dugu zer irabazten duten oztopo hauekin nafar baserritarrek. Ez bakarrik ekonomia aldetik, bai eta euskaldungoaren aldetik ere. Gainerat, *Gurelesa*-ren asmoz, arabar baserritarrak ere batu behar ziren *Copeleche* eta *Gurelesa*-ren kooperatibetan (% 50ekin soziedade bakoitzean), gero, batasuna egiterakoan, arabar baserritar horiek zubi bat izan litezke, soziedade berria eraikitzean.

Badaude Nafarroan produzioko kooperatibak ere, Euskal Herrian zehar dauden bezala. Hurbil edo urrutitik denok ezagutzen dugu kooperatiba hauen bizitza, beren abantail eta desabantailekin. Aunitzetan, kooperatiba hauek anarkiaren oroitzapena dakarkigute burura. Lur tipi eta lan tresnen batze teknikoak zalantza gabeko abantailak ekartzen ditu, baina teknikak ez du gauza handirik egiten erakunde egokirik gabe. Muturrekoekin ikasten da, baina, neurri batez muturreko bide hau beharrezkoa izanik, ez da ikasbide bakarra.

Conserva eta *Covina Copeleche* baino gaizkiago ibili badira,

aferen naturagatik izan da funtsean, konkurrentzia gehiago zegoen arlo hauetan eta afera zailagoa zen.

Diru Kutxak eta Nekazalgora. Bankuak zenbatu gabe, lau Kutxa daude Nafarroan. Iruinekoa, Nafarroakoa, Laborala eta Rurala. Lehenengo biak nekazantzan erabilteko dirutza handia dadukate, baina nekazale guti ausartzén da diru hori kredito bezala hartzen, Kutxek, Banku guziek bezalaxe, garantia gogorrek eskatzen dituztelako eta nekazalgoaren afera ez da Bankuena bezain segur. Kutxa Laborala sartzen hasi da Nafarroan, bulegoak irekiaz, baina orain arte Iruine, Altsasu eta Lizarrako bulegoak besterik ez du. Lehen *Caja Central Cooperativa de Ahorros y Préstamos de Navarra* zena *Caja Rural de Navarra* bilakatu da, Espainiako Ministerio de Hacienda delakoaren aginduz. Espainiako erakunde, Kutxa Rurala UTECOrekin batera ari da lan egiten; hogeiren bat bulego ditu Nafarroan, batez ere Ribera aldean, baina ez du indar gehiegirik gaur.

Nafarroaren nekazal kooperatibak nafarron bizitzaren zati xume bat dira egun.